

Egonu Hršaku
(1953 - 2009)

Drugače o življenju in smrti?

Seveda umremo. Lahko tudi poskusimo končati svoje življenje in lahko nam uspe. Ne moremo pa zahtevati in iztožiti smrti kot splošno in temeljno človekovo pravico. Glede tega se zdi pravo, v povezavi z etiko in moralo, odločno. Celo razumno. Morda pa se zdi takšna odločnost manj razumna, če se vprašanja lotimo drugače. Smemo namreč soodločati o življenju drugih ljudi. Hkrati pa smemo v zelo omejenem obsegu odločati o svojem lastnem trpljenju. Zdi se, da se v tem kontekstu pravo le stežka izogne vlogi hudičevega advokata. Tudi nekaterim paradoksom. Ni presenetljivo, da se sodobni človeški znanosti izmika poenotenje okrog vprašanja zdravniške pomoči pri samomoru in prostovoljne aktivne evtanazije.

Vloga ustavnega prava glede vprašanj življenja in smrti mora biti prepričljiva in odgovorna. Prepoznati je mogoče nekatere dobre razloge za ustavnopravno prevrednotenje pravnih odgovorov na vprašanja življenja in smrti. Ali naj to pomeni, da bi morali ustavniki svoje delo usmeriti tudi v utemeljevanje pravice do smrti kot temeljne človekove pravice?

Razvoj nadnacionalne sodne zaščite temeljnih človekovih pravic in svoboščin je oblikoval minimalni skupni pravni standard tudi glede smrti. Strasbourško sodišče

je odločilo, da pomoč pri samomoru in prostovoljna aktivna evtanazija nista temeljni človekovi pravici. Lahko pa se država avtonomno odloči, da bo pod določenimi pogoji priznala ti pravici. V tem primeru mora sistemsko zagotoviti učinkovit in prepričljiv nadzor nad njunim uresničevanjem v praksi.

Ali si sme pravo privoščiti več kot le določitev takšnih in podobnih minimalnih standardov? Naj seže onkraj meje minimalnosti, ali olajšane obvladljivosti?

Odgovornost pravne politike za vzpostavitev in delovanje pravnega reda in sistema želim razumeti drugače, strožje, tudi ko gre za kakovost družbenega življenja in sobivanja. Od duševnega zdravja in problema samomora, do zdravstvenega varstva, socialnosti države, pravnega varstva dela in delavcev, mobinga, vzgoje in izobraževanja mladih, izobraževanja ljudi za vlogo staršev itd. Do odločanja o smrti. Glede teh vprašanj, povezanih s kakovostjo življenja, država lahko stori in mora storiti več.

Pravno ukvarjanje s smrtjo bi moralo pomeniti ukvarjanje s kakovostjo življenja v najširšem pomenu. Odločno, prepričljivo, z največjo odgovornostjo in z največjim naporom. Zato bi veljalo spremeniti nekatere poudarke pri pravnem razumevanju odgovornosti družbe in države za kakovost življenja. Veljalo bi spremeniti pravno in politično razumevanje pozitivnih obveznosti javne oblasti. Temu bi morala v isti smeri slediti sprememba pravniškega samorazumevanja lastne družbene vloge.

Glede evtanazije in pomoči pri samomoru ne želim biti previdno neopredeljen. Pravici do odklonitve zdravljenja in do odpovedi oživljanju se ne zdita dovolj. Dopuščanje zdravljenja z dvojnimi učinkom in paliativna nega tudi ne. Kategorično vztrajanje pri naravni smrti in brezpogojno sklicevanje na dostojanstvo naravne smrti včasih deluje kot zanikanje prav tistih temeljnih načel in vrednot, o katerih se govori: svoboda odločanja, pravica do samoopredelitve in pravna zaščita človekovega dostojanstva. Prostovoljna aktivna evtanazija in pomoči pri samomoru naj bosta v določenih in razumno utemeljenih primerih predmet svobodnega odločanja posameznika. Ustavno pravo mora utemeljiti izhodišča za

pravno zaščito omenjenih pravic. Pravna politika pa mora prevzeti breme in odgovornost, da zagotovi učinkovit, transparenten in zanesljiv sistem nadzora nad uresničevanjem teh pravic v praksi. Odločanje o konkretnih pravnih rešitvah mora potekati kot splošna etična razprava, v kateri nobena znanstvena veda (ne medicina, ne splošno naravoslovje, ne laična moralna filozofija ali druga veja humanistike, ne konfesionalna moralna dogmatika, ne pravo ali drugo družboslovno področje) ne bo vzpostavila prevladujočega položaja v tej razpravi in ga tudi ne bo zahtevala.

Tudi bioetične razprave morajo biti odprte za vse argumente. Končni cilj naj ne bo resnica, pač pa trajno razpravljanje o teh vprašanjih, brez nasilja in premoči. Zadoščati bi morala odsotnost popolnega nesoglasja in tiho, a delujoče soglasje o trajnem obstoju in sobivanju nesoglasij.

Dr. Andraž Teršek